

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

17 päivänä maaliskuuta 2015*

Ennakkoratkaisupyyntö — Sosiaalipolitiikka — Direktiivi 2008/104/EY — Vuokratyö —
4 artiklan 1 kohta — Vuokratyön käyttöön liittyvät rajoitukset tai kiellot — Perustelut — Yleisen edun
mukaiset syyt — Tarkasteluvaikeus — Uloottuvuus

Asiassa C-533/13,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka työtuomioistuin (Suomi) on esittänyt 4.10.2013 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 9.10.2013, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry

vastaa

Öljytuote ry ja

Shell Aviation Finland Oy,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, varapresidentti K. Lenaerts, jaostojen puheenjohtajat R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari), C. Vajda ja S. Rodin sekä tuomarit E. Juhász, A. Borg Barthet, J. Malenovský, E. Levits, C. G. Fernlund, J. L. da Cruz Vilaça ja F. Biltgen,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: hallintovirkamies I. Illéssy,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 9.9.2014 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry, edustajinaan asianajaja A. Viljander ja asianajaja J. Hellsten,
- Öljytuote ry ja Shell Aviation Finland Oy, edustajinaan asianajaja A. Kriikkula ja asianajaja M. Kärkkäinen,
- Suomen hallitus, asiamiehenään J. Heliskoski,

* Oikeudenkäyntikieli: suomi.

- Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja J. Möller,
- Ranskan hallitus, asiamiehinään D. Colas ja R. Coesme,
- Unkarin hallitus, asiamiehinään K. Szijjártó ja M. Fehér,
- Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,
- Ruotsin hallitus, asiamiehinään A. Falk ja C. Hagerman,
- Norjan hallitus, asiamiehinään I. Thue ja D. Tønseth,
- Euroopan komissio, asiamiehinään J. Enegren ja I. Koskinen,

kuultuaan julkisasiamiehen 20.11.2014 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee vuokratyöstä 19.11.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/104/EY (EUVL L 327, s. 9) 4 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat yhtäältä työntekijäjärjestö Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry (jäljempänä AKT) ja toisaalta työnantajajärjestö Öljytuote ry ja tähän työnantajajärjestöön kuuluva yritys Shell Aviation Finland Oy (jäljempänä SAF) ja joka koskee SAF:n palkkaamia vuokratyöntekijöitä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2008/104 I luvun, jonka otsikkona on ”Yleiset säännökset”, 4 artiklassa, jonka otsikkona puolestaan on ”Rajoitusten tai kieltojen tarkastelu”, säädetään seuraavaa:
 - ”1. Vuokratyön käyttöön liittyvät rajoitukset tai kiellot saavat perustua ainoastaan yleisen edun mukaisiin syihin, jotka liittyvät erityisesti vuokratyöntekijöiden suojeluun, työterveys- ja työturvallisuusvaatimuksiin tai tarpeeseen varmistaa, että työmarkkinat toimivat moitteettomasti ja että väärinkäytöksiä ehkäistään.
 2. Jäsenvaltioiden on työmarkkinaosapuolia kuultuaan 5 päivään joulukuuta 2011 mennessä tarkasteltava kansallisen lainsäädännön, työehtosopimusten ja kansallisten käytäntöjen mukaisesti vuokratyön käyttöä koskevia rajoituksia tai kieltoja sen varmistamiseksi, ovatko ne edelleen perusteltuja 1 kohdassa mainituista syistä.
 3. Jos työehtosopimuksissa on määrätty tällaisia rajoituksia tai kieltoja, 2 kohdassa tarkoitetun tarkastelun voivat suorittaa ne työmarkkinaosapuolet, jotka ovat neuvotelleet kyseessä olevan sopimuksen.
 4. Edellä olevat 1, 2 ja 3 kohta eivät vaikuta työvoiman vuokrausyritysten rekisteröintiä, lisensointia, sertifiointia, rahoitustakuita tai valvontaa koskeviin kansallisiin vaatimuksiin.

5. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle 2 ja 3 kohdassa tarkoitetun tarkastelun tuloksista 5 päivään joulukuuta 2011 mennessä.”

- 4 Direktiivin 11 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden oli annettava ja julkaistava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset 5.12.2011 mennessä tai varmistettava, että työmarkkinaosapuolet sisällyttävät sopimuksiinsa tarvittavat säännökset.

Suomen oikeus

- 5 Direktiivi 2008/104 on pantu Suomessa täytäntöön työsopimuslain (55/2001) ja lähetetyistä työntekijöistä annetun lain (1146/1999) muutoksilla.

- 6 Unionin tuomioistuimelle esitetyistä seikoista ilmenee, että kansallisessa lainsäädännössä ei ole mitään säännöksiä direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kaltaisista vuokratyön käytön rajoituksista tai kielloista. Edellä mainittujen lakien muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä todetaan tältä osin seuraavaa: ”[Direktiivissä 2008/104] edellytetään jäsenmaiden tarkastelevan vuokratyön kieltoja ja rajoituksia. Kyseessä on jäsenmaita sitova kertaluontoinen hallinnollinen velvoite tarkastella kaikkia vuokratyön rajoituksia ja kieltoja sekä raportoida tarkastelun tuloksista komissiolle viimeistään direktiivin täytäntöönpanoajankohtaan mennessä. – – Direktiivin 4 artiklan tarkasteluvelvoite ei edellytä jäsenmaiden tekemän lainsäädäntömuutoksia, vaikka kaikkia vuokratyön kieltoja ja rajoituksia ei voitaisikaan perustella 4 artiklan 1 kohdan mukaisilla syillä.”

- 7 Suomen hallitus suoritti viimeksi mainitussa säännöksessä säädetyn tarkastelun ja ilmoitti 29.11.2011 komissiolle sen tulokset.

- 8 Teollisuuden ja Työnantajain keskusliiton (TT), josta on tullut Elinkeinoelämän keskusliitto EK, ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön SAK:n välillä 4.6.1997 tehdyssä yleissopimuksessa määritetään muun muassa ulkopuolisen työvoiman käytön edellytykset.

- 9 Yleissopimuksen 8.3 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Yritysten on rajoitettava vuokratyövoiman käyttö vain työhuippujen tasaamiseen tai muutoin sellaisiin ajallisesti taikka laadullisesti rajoitettuihin tehtäviin, joita työn kiireellisyyden, rajoitetun kestoajan, ammattitaitovaatimusten, erikoisvälineiden tai muiden vastaavien syiden vuoksi ei voida teettää omilla työntekijöillä.

Työvoiman vuokraus on epätervettä, jos eri työvoimaa hankkivien yritysten toimittamat vuokratyöntekijät työskentelevät yrityksen normaalissa työssä sen vakinaisten työntekijöiden rinnalla ja saman työnjohdon alaisena pidemmän ajan.

– –”

- 10 Öljytuote ry ja AKT ovat sopimusosapuolina säiliöauto- ja öljytuotealaa koskevassa työehtosopimuksessa (jäljempänä sovellettava työehtosopimus), jonka 29 §:n 1 kohta on samansisältöinen kuin edellä mainittu yleissopimuksen 8.3 kohta.

- 11 Työehtosopimuslain (436/1946) 7 §:n nojalla vuokratyövoiman käyttäjäyritys voidaan tuomita työehtosopimuksen rikkomisesta enintään 29 500 euron hyvityssakkoon.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 12 SAF on yritys, joka toimittaa polttoainetta useille lentoasemille Suomessa. Sen työntekijät huolehtivat lentokoneiden tankkauksesta, laaduntarkkailusta ja muista päivittäisistä tehtävistä lentoaseman ilmailuhuollossa.
- 13 Vuonna 2010 SAF solmi Ametro Oy -nimisen työvoiman vuokrausyrityksen kanssa yhteistyösopimuksen, jonka mukaan SAF:n oli käytettävä kyseisen yrityksen vuokratyöntekijöitä sairauslomansijaisuuksiin ja ruuhkahuippuihin. Ennen vuotta 2010 SAF käytti erään toisen työvoiman vuokrausyrityksen toimittamia henkilöitä näihin samoihin tehtäviin.
- 14 AKT nosti työtuomioistuimessa kanteen, jossa se vaati Öljytuote ry:n ja SAF:n velvoittamista maksamaan työehtosopimuslain 7 §:ssä säädettyä hyvityssakkoa sovellettavan työehtosopimuksen 29 §:n 1 kohdan rikkomisen johdosta. AKT väittää, että SAF on vuodesta 2008 lähtien jatkuvasti ja keskeytyksettä käyttänyt vuokratyövoimaa tekemään täysin samoja työtehtäviä kuin sen omat työntekijät, mikä on työehtosopimusmääräyksessä tarkoitettua epätervettä vuokratyövoiman käyttöä. Vuokratyöntekijät työskentelevät yrityksen normaaleissa työtehtävissä vakinaisten työntekijöiden rinnalla ja saman työnjohdon alaisena, eikä heillä ole mitään erityistä ammattitaitoa. AKT:n mukaan vuokratyövoimaa on lisäksi käytetty miestyövuosilla mitattuna huomattavia määriä.
- 15 Pääasian vastaajat sitä vastoin katsovat, että vuokratyöntekijöiden käyttöön on ollut perustellut syyt, koska vuokratyövoimalla on pääosin huolehdittu vuosilomasijaisuuksista ja sairauspoissaolojen paikkaamisesta. Ne väittävät myös, että sovellettavan työehtosopimuksen 29 §:n 1 kohta ei ole direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohdan mukainen. Työehtosopimuksen määräyksessä ei niiden mukaan nimittäin ole kysymys vuokratyöntekijöiden suojelusta eikä työntekijöiden työterveyteen tai työturvallisuuteen perustuvista tarpeista. Määräyksellä ei myöskään varmisteta työmarkkinoiden moitteetonta toimivuutta eikä ehkäistä väärinkäytöksiä. Vastaajien mukaan tässä määräyksessä on lisäksi kieltoja ja rajoituksia, joilla estetään työnantajilta mahdollisuudet valita liiketoiminnan kannalta parhaat työllistämisen muodot ja rajataan työvoiman vuokrausyritysten mahdollisuuksia tarjota työvoimaa yrityksiin. Vaikka direktiivissä ei tästä nimenomaisesti säädetäkään, kansallisten tuomioistuinten olisi jätettävä soveltamatta direktiivin tavoitteiden vastaisia vuokratyön käyttöä koskevia kieltoja ja rajoituksia.
- 16 Ennen käsiteltävänään olevan asian ratkaisemista työtuomioistuimien haluaa, että unionin tuomioistuimien täsmentää direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohdassa säädetyn velvoitteen ulottuvuutta.
- 17 Kansallinen tuomioistuin katsoo, ettei ole mahdotonta, että kyseisessä säännöksessä, kun sitä luetaan yhdessä saman artiklan muissa kohdissa tarkoitettuna tarkasteluvelvoitteen kanssa, asetettaisiin ainoastaan pelkkä kertaluontoinen hallinnollinen tarkasteluvelvoite. Se toteaa kuitenkin, että säännöksen sanamuodosta puolestaan ilmenee paremminkin, että sillä kielletään vuokratyövoiman käyttöä koskevat rajoitukset ja kiellot, elleivät ne ole perusteltuja säännöksessä mainituista yleiseen etuun liittyvistä syistä. Direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohta olisi sen mukaan näin itsenäinen säännös, jossa on asetettu jäsenvaltioille velvoite varmistua siitä, ettei niiden oikeusjärjestyksessä ole tällaisia kieltoja tai rajoituksia.
- 18 Kansallisen tuomioistuimen mukaan direktiivin 2 artiklassa esitetty tavoite siitä, että työvoiman vuokrausyritykset tunnustetaan työnantajiksi, ottaen samalla huomioon, että vuokratyön käytölle on vahvistettava asianmukaiset puitteet, joilla edistetään tehokkaasti työpaikkojen luomista ja joustavien työmuotojen kehittämistä, voisi jäädä saavuttamatta, jos direktiivin 4 artiklan 1 kohdalla ei olisi tällaista ulottuvuutta. Direktiivin 22 perustelukappaleen mukaan direktiiviä olisi lisäksi luettava yhdessä palvelujen tarjoamisen vapautta ja sijoittautumisvapautta koskevien SEUT 49 ja SEUT 56 artiklan kanssa. Sovellettavan työehtosopimuksen 29 §:n 1 kohdassa määrätty rajoitukset, jotka koskevat sekä

Suomeen sijoittautuneen yrityksen että muuhun jäsenvaltioon sijoittautuneen yrityksen tarjoamia vuokratyöntekijöitä, vaikuttaisivat kansallisen tuomioistuimen mukaan mainittujen perussopimuksen määräysten vastaisilta.

- 19 Mikäli viimeksi mainittu tulkinta vahvistetaan, kansallisen tuomioistuimen mukaan olisi varmistuttava siitä, onko direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohta esteenä puheena olevalle kansallisen oikeuden määräykselle, ja jos näin on, tutkittava, missä määrin yksityinen voi – sellaisten kansallisten täytäntöönpanotoimenpiteiden puuttuessa, joilla direktiivin mainittu säännös olisi pantu täytäntöön – vedota toista yksityistä vastaan siihen, että kyseinen kansallinen määräys on ristiriidassa direktiivin kanssa.
- 20 Näissä olosuhteissa työtuomioistuin päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
- ”1) Onko [direktiivin 2008/104] 4 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että siinä on asetettu kansallisille viranomaisille, tuomioistuimet mukaan lukien, pysyvästi voimassa oleva velvollisuus varmistua käytettävissään olevilla keinoilla siitä, ettei direktiivin säännöksen vastaisia kansallisia säännöksiä tai työehtosopimuksen määräyksiä ole voimassa tai ettei niitä sovelleta?
- 2) Onko direktiivin 4 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä sellaiselle kansalliselle sääntelylle, jonka mukaan vuokratyövoiman käyttö on sallittu vain erikseen luetelluissa tapauksissa, kuten työhuippujen tasaamiseksi tai töissä, joita ei voida teettää yrityksen omilla työntekijöillä? Voidaanko kielletyksi vuokratyövoiman käytöksi määritellä vuokratyöntekijöiden pidempiaikainen käyttö yrityksen tavanomaisissa työtehtävissä yrityksen omien työntekijöiden rinnalla?
- 3) Jos kansallinen sääntely todetaan direktiivin vastaiseksi, mitä keinoja tuomioistuimella on direktiivin tavoitteiden toteuttamiseksi, kun kysymys on yksityisten osapuolten välillä noudatettavasta työehtosopimuksesta?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 21 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyrkii selvittämään, onko direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että siinä asetetaan jäsenvaltioiden viranomaisille, kansalliset tuomioistuimet mukaan lukien, velvollisuus jättää soveltamatta kaikkia kansallisen oikeuden säännöksiä ja määräyksiä, jotka sisältävät vuokratyön käyttöön liittyviä kieltoja tai rajoituksia, jotka eivät ole perusteltuja mainitun 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista yleisen edun mukaisista syistä.
- 22 Pääasian vastaajien ja Unkarin hallituksen mukaan direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohdan sanamuodosta ja erityisesti ilmaisusta ”saavat perustua ainoastaan” ilmenee, että tässä säännöksessä kielletään vuokratyön käyttöön liittyvät kiellot tai rajoitukset, elleivät ne ole perusteltuja yleisen edun mukaisista syistä, ja säännöksellä luodaan näin selvästi kyseisille työntekijöille, työvoiman vuokrausyrityksille ja käyttäjäyrityksille oikeuksia, joihin voidaan vedota suoraan kansallisissa viranomaisissa tai tuomioistuimissa käytävissä menettelyissä.
- 23 On todettava, että mainitun säännöksen sanamuodosta todellakin ilmenee, että kansallisten säännösten, joissa on vuokratyön käyttöön liittyviä kieltoja tai rajoituksia, on oltava perusteltuja yleisen edun mukaisista syistä, jotka liittyvät erityisesti vuokratyöntekijöiden suojeluun, työterveys- ja työturvallisuusvaatimukseen tai tarpeeseen varmistaa, että työmarkkinat toimivat moitteettomasti ja että väärinkäytöksiä ehkäistään.
- 24 Direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohdan täsmällisen ulottuvuuden määrittämiseksi kyseistä artiklaa on kuitenkin tarkasteltava yleisemmin siten, että huomioon otetaan asiayhteys, johon se kuuluu.

- 25 Tämän suhteen on huomattava, että kyseinen artikla, jonka otsikkona on ”Rajoitusten tai kieltojen tarkastelu”, on direktiivin 2008/104 yleisiä säännöksiä koskevassa luvussa.
- 26 Näin ollen on todettava yhtäältä, että direktiivin 2008/104 4 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on työmarkkinaosapuolia kuultuaan tai työmarkkinaosapuolten on itse – jos työehtosopimuksissa, jotka nämä työmarkkinaosapuolet ovat neuvotelleet, on määrätty vuokratyön käyttöön liittyvistä rajoituksista tai kielloista – 5.12.2011 mennessä tarkasteltava näitä rajoituksia tai kieltoja ”sen varmistamiseksi, ovatko ne edelleen perusteltuja 1 kohdassa mainituista syistä”.
- 27 Toisaalta on mainittava, että jäsenvaltioiden oli saman 4 artiklan 5 kohdan nojalla ilmoitettava komissiolle viimeistään edellä mainittuun päivään mennessä tämän tarkastelun tuloksista.
- 28 Tästä seuraa täten, että direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohta, luettuna yhdessä saman artiklan muiden kohtien kanssa, on osoitettu ainoastaan jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille, ja siinä asetetaan niille velvollisuus tarkastella kansallista säännöstöään sen varmistamiseksi, että vuokratyön käyttöön liittyvät kiellot tai rajoitukset ovat edelleen perusteltuja yleisen edun mukaisista syistä, ja ilmoittaa komissiolle tämän tarkastelun tuloksista. Kansalliset tuomioistuimet eivät voi vastata tällaisten velvollisuuksien täyttämistä.
- 29 Tämän tarkastelun – joka oli saatettava päätökseen direktiivin 2008/104 11 artiklan 1 kohdassa säädetyn direktiivin täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymispäivään mennessä – tulosten mukaisesti jäsenvaltiot, joiden on noudatettava täysimääräisesti mainitun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, ovat saattaneet joutua muuttamaan vuokratyötä koskevaa kansallista säännöstöään.
- 30 Jäsenvaltiot ovat tästä huolimatta kuitenkin vapaita tätä varten joko poistamaan ne kiellot tai rajoitukset, joita ei voitu perustella kyseisen säännöksen mukaisesti, tai muuttamaan niitä, jotta ne voidaan tarpeen mukaan perustella tämän säännöksen mukaisesti.
- 31 Tästä seuraa, että kun direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohtaa arvioidaan sen asiayhteydessä, se on ymmärrettävä niin, että sillä rajataan ne puitteet, joissa jäsenvaltioiden on harjoitettava sääntelytoimintaa, joka liittyy vuokratyön käyttöön liittyviin kielloihin tai rajoituksiin, eikä niin, että siinä edellytettäisiin tietynlaisen tätä alaa koskevan säännösten antamista.
- 32 Ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että direktiivin 2008/104 4 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että
- se on osoitettu ainoastaan jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille ja siinä asetetaan niille tarkasteluelvoite sen varmistamiseksi, että mahdolliset vuokratyön käyttöön liittyvät kiellot ja rajoitukset ovat perusteltuja, ja näin ollen
 - siinä ei aseteta kansallisille tuomioistuimille velvollisuutta jättää soveltamatta kaikkia kansallisen oikeuden säännöksiä ja määräyksiä, jotka sisältävät vuokratyön käyttöön liittyviä kieltoja tai rajoituksia, jotka eivät ole perusteltuja mainitun 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista yleisen edun mukaisista syistä.
- 33 Tässä tilanteessa toiseen ja kolmanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 34 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Vuokratyöstä 19.11.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/104/EY 4 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että

- **se on osoitettu ainoastaan jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille ja siinä asetetaan niille tarkasteluvelvoite sen varmistamiseksi, että mahdolliset vuokratyön käyttöön liittyvät kiellot ja rajoitukset ovat perusteltuja, ja näin ollen**
- **siinä ei aseteta kansallisille tuomioistuimille velvollisuutta jättää soveltamatta kaikkia kansallisen oikeuden säännöksiä ja määräyksiä, jotka sisältävät vuokratyön käyttöön liittyviä kieltoja tai rajoituksia, jotka eivät ole perusteltuja mainitun 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista yleisen edun mukaisista syistä.**

Allekirjoitukset